

HFD 2017 ref. 49

En person som är registrerad på en universitetsutbildning har ansetts delta i utbildning i den mening som avses i lagen om arbetslöshetsförsäkring.

10 § första stycket 1 lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 1 juni 2017 följande dom (mål nr 1477-16).

Bakgrund

En grundläggande förutsättning för rätt till arbetslöshetsersättning är att en sökande är arbetsför och oförhindrad att åta sig arbete. Detta innebär bl.a. att sökanden ska stå till arbetsmarknadens förfogande och att det inte får föreligga någon omständighet som hindrar honom eller henne från att utföra tillgängligt och lämpligt förvärvsarbete. Arbetslöshetsersättning lämnas därför inte till en sökande som deltar i utbildning annat än i vissa särskilt reglerade fall som inte är aktuella i målet.

S.L. studerade på beteendevetenskapligt program men avbröt sina studier då 45 av programmets 180 högskolepoäng återstod. Hon ansökte i januari 2011 om arbetslöshetsersättning, vilket hon beviljades från och med samma månad.

Från augusti 2011 till juni 2012 var hon inskriven vid Uppsala universitet för studier i pedagogik på halvfart samtidigt som hon fick arbetslöshetsersättning. Hon registrerade sig senare för heltidsstudier under höstterminen 2012.

Arbetslöshetskassan beslutade att återkräva den arbetslöshetsersättning som utgått under perioden augusti 2011–augusti 2012 samt att utesluta henne ur arbetslöshetskassan. Beslutet motiverades med att S.L. varit inskriven och deltagit i utbildning under tiden som hon erhållit ersättning.

S.L. överklagade beslutet och anförde bl.a. följande. Hon deltog inte i den utbildning som hon hade antagits till. Hon tog inte del av någon undervisning och har inte tenterat någon kurs. Under den aktuella perioden var hennes barn sjukt och hade stora hjälpbehov.

Förvaltningsrätten biföll överklagandet och upphävde arbetslöshetskassans beslut. Förvaltningsrätten ansåg att det förhållandet att S.L. varit registrerad på kursen vid Uppsala universitet och att hon inför den aktuella perioden haft för avsikt att studera inte utgjorde tillräcklig grund för vare sig återkrav eller uteslutning.

Arbetslöshetskassan överklagade till kammarrätten som avslog överklagandet. Kammarrätten konstaterade att såvitt framgätt i

målet hade S.L. inte påbörjat eller ens försökt delta i kurserna. Hon hade varken blivit underkänd eller godkänd på kurserna och det framgick inte heller att hon ansökt om studiemedel under perioden. Kammarrätten fann därmed att S.L:s avsikt att studera vid tidpunkten för kursanmälan inte föranledde att hon kunde anses ha deltagit i utbildning i den mening som avses i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.

Yrkanden m.m.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen yrkar att kammarrättens och förvaltningsrättens avgöranden upphävs och att arbetslöshetskassans beslut fastställs. Inspektionen anför bl.a. följande. En sökande som blivit antagen till och som registrerat sig på en universitetsutbildning måste anses som studerande, även om han eller hon av någon anledning inte deltar i föreläsningar och seminarier och inte heller tenterar kurserna. Om den sökande inte vill bli betraktad som studerande kan personen meddela utbildningsanordnaren att han eller hon avbryter utbildningen och begära ett intyg om detta. Det är knappast möjligt att i efterhand visa om någon har deltagit i undervisningen, såvida inte föreläsningarna och seminarierna är obligatoriska. Många utbildningar bygger till stor del på självstudier. Det torde vara omöjligt för en arbetslöshetskassa att, mot den sökandes nekande, visa att han eller hon har bedrivit självstudier. Det förhållandet att den sökande avstår från att tentera säger inget om huruvida han eller hon har studerat eller inte.

S.L. bestrider bifall till överklagandet.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

Frågan i målet är om det förhållandet att en person har registrerat sig på en universitetsutbildning ska anses innebära att denne deltar i utbildning i den mening som avses i lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Rättslig reglering m.m.

Enligt 10 § första stycket 1 lagen om arbetslöshetsförsäkring lämnas inte ersättning enligt lagen till en sökande som deltar i utbildning. Enligt tredje stycket samma paragraf meddelar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrifter om undantag samt om de villkor för rätt till ersättning som i sådana fall ska gälla. Sådana föreskrifter finns i 14–16 §§ förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring men är inte tillämpliga i målet.

Bestämmelser om att ersättning inte lämnas till den som deltar i utbildning infördes i lagstiftningen om arbetslöshetsförsäkring 1989. Ersättningsrätten vid studier var tidigare inte särskilt reglerad utan bedömdes utifrån bestämmelserna om den sökandes skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande.

I det betänkande som låg till grund för regleringen (SOU 1987:56 s. 42 f.) uttalades bl.a. följande. Studier på heltid, eller deltidstudier som inkräktar på möjligheten att söka och anta erbjudet arbete, låter sig inte förenas med kraven på att stå till arbetsmarknadens förfogande. Rättsveskäl mellan olika studerandegrupper talar också för att arbetslöshetsersättning inte bör kunna utgå i samband med studier. Det är inte bara fråga om att vissa studerande kan komma i åtnjutande av en förmånligare studiefinansiering än andra. Det gäller även tillgången på utbildningsplatser.

I den efterföljande propositionen konstaterade regeringen att möjligheterna att studera med arbetslöshetsersättning som studiefinansiering hade ökat till följd av vissa avgöranden i domstol och att denna utveckling var otillfredsställande. Vidare gjordes bl.a. följande uttalanden (prop. 1987/88:114 s. 34 f.).

Arbetslöshetsersättningen utnyttjas i stället för de finansieringsformer som samhället erbjuder vid studier. Ersättningen används därigenom på ett sätt som den inte är avsedd för. Ersättningen riskerar att förlora sin karaktär av arbetsmarknadspolitiskt medel som ska användas för att garantera inkomsttrygghet vid tillfälliga perioder av arbetslöshet. Som huvudregel bör gälla att det inte ska vara tillåtet att uppbära arbetslöshetsersättning samtidigt med studier. Endast om det finns särskilda skäl bör detta vara möjligt och det bör ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att närmare föreskriva vilka särskilda skäl som ska gälla för att arbetslöshetsersättning ska få utgå i samband med studier.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Vad som avsågs med begreppet ”deltar i utbildning” preciserades inte närmare i förarbetsuttalanden i samband med reglernas införande. Syftet med bestämmelserna var emellertid klart angivet, nämligen att förhindra att arbetslöshetsersättning skulle utgå i samband med studier.

Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening måste det aktuella begreppet tolkas i ljuset av det bakomliggande syftet med regleringen, dvs. att skilja studerande från arbetssökande. Vid en prövning av om någon deltar i en utbildning kan bedömningen därför inte begränsas till exempelvis studieresultaten eller till deltagande i undervisningen. Avgörande vikt måste i stället fästas vid

personens avsikter och hur dessa avsikter har fullföljts och manifesterats.

S.L. har efter att hon sökt till och antagits till den aktuella utbildningen accepterat den tilldelade platsen. Hon har sedan i nära anslutning till terminsstarten registrerat sig som studerande. Hon har därefter inte avregistrerat sig eller på annat sätt aktivt gett till känna att hon inte var studerande. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening får hon därmed anses ha deltagit i utbildning.

S.L. har således under den aktuella perioden inte haft rätt till ersättning enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Eftersom förutsättningarna i övrigt för att besluta om återkrav och uteslutning inte har prövats av vare sig förvaltningsrätten eller kammarrätten bör underinstansernas domar upphävas och målet visas åter till förvaltningsrätten för fortsatt handläggning.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens och förvaltningsrättens domar och visar målet åter till Förvaltningsrätten i Linköping för fortsatt handläggning.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten*, *Nyman*, *Silfverberg*, *Askersjö* och *Gäverth*. Föredragande var justitiesekreteraren Karin Hansson.

Förvaltningsrätten i Linköping (2014-10-09, ordförande Edsgården):

När det gäller återkrav av ersättning eller uteslutning som medlem ur en arbetslöshetskassa måste förhållandevis höga krav ställas på bevisningen. En förutsättning för att a-kassans beslut ska anses lagligt grundade är att det mot bakgrund av utredningen framstår som sannolikt att S.L. deltagit i studier under perioder som hon samtidigt fått arbetslöshetsersättning.

Såvitt framgår anser a-kassan att S.L. fått arbetslöshetsersättning och samtidigt deltagit i studier under perioden vecka 35 2011- vecka 34 2012 samt andra halvan av vårterminen 2013.

Det faktum att S.L. varit registrerad på kurser vid Uppsala universitet perioden vecka 35 2011- vecka 34 2012, och att hon inför denna period haft för avsikt att studera, kan enligt rättens uppfattning inte utgöra tillräcklig grund för vare sig återkrav eller uteslutning.

En faktor som talar för att hon bedrev studier under denna period är att hon anmälde sig till studier för vårterminen 2012 trots att hon inte klarade kursen hösten 2011. Detta skulle kunna tolkas på det sätt som a-kassan gjort, nämligen att S.L. bedrev studier men att hon inte klarade av godkänt resultat. Såvitt framgår har hon dock inte heller fått underkänt på de aktuella kurserna, vilket talar mot att hon deltagit i studier. Dessa omständigheter är inte i sig tillräckliga för att kunna [leda till] slutsatsen

att S.L. deltog i studier under aktuell period. Även när det gäller andra halvan av vårterminen 2013 kan utredningen i målet inte anses visa att hon studerat. Enligt förvaltningsrättens mening framstår det tvärtom som mer sannolikt att hon inte studerade under denna period. Den omständigheten att hon var registrerad som studerande hos CSN, och beviljats eller inte beviljats ersättning, kan inte ensamt tas till intäkt för att hon deltagit i studier.

Det a-kassan åberopat gör det sammanfattningsvis inte sannolikt att S.L. deltagit i studier på ett sätt som orsakat att ersättning lämnats obehörigen eller att hon ska ha lämnat oriktiga uppgifter som påverkat ersättningen. A-kassans beslut ska därför upphävas. – Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och upphäver Finans- och Försäkringsbranschens arbetslöshetskassas (a-kassan) beslut att återkräva 86 730 kr av S.L. samt att utesluta henne ur a-kassan.

Kammarrätten i Jönköping (2016-01-20, Stelzer, Mattsson och Käll):

Huvudfrågorna i målet är om S.L. är skyldig att betala tillbaka den arbetslöshetsersättning hon har fått för perioden den 29 augusti 2011– 26 augusti 2012 och om hon ska uteslutas som medlem från den 21 maj 2013.

En första förutsättning för att S.L. ska vara skyldig att betala tillbaka arbetslöshetsersättningen är att hon inte haft rätt till ersättningen. S.L. var registrerad på kurser vid Uppsala universitet under perioden den 29 augusti 2011–3 juni 2012. Hon har anmält sig till kurserna och får således anses haft för avsikt att studera. Såvitt framgår har hon dock inte påbörjat eller ens försökt delta i kurserna. Hon har blivit varken underkänd eller godkänd på kurserna. Det framgår inte heller av de intyg A-kassan infordrat att hon har ansökt om studiemedel under perioden. Kammarrätten finner därmed att hennes avsikt att studera vid tidpunkten för kursanmälan inte föranleder att hon kan anses delta i utbildning i den mening som avses i 10 § lagen om arbetslöshetsförsäkring. Hon har således rätt till arbetslöshetsersättning under den aktuella perioden. Det föreligger därför inte grund för återbetalningsskyldighet. Det anförda utgör inte heller grund för uteslutning.

Vad gäller förutsättningen för att utesluta S.L. som medlem återstår frågan om hon har varit studerande under andra halvan av vårterminen 2013. Hon har ansökt om studiemedel för vårterminen 2013, men fått avslag. Av registreringsintyg för vårterminen 2013 framgår att S.L. var registrerad som studerande under perioden den 21 januari–31 mars 2013. Hon blev godkänd på den aktuella kursen den 29 mars 2013. Mot denna bakgrund finner kammarrätten att S.L. inte varit studerande efter den 31 mars 2013. Hon har därmed inte lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av betydelse för hennes rätt till ersättning. Hon ska således inte heller på denna grund uteslutas som medlem.

Överklagandet ska därför avslås. – Kammarrätten avslår överklagandet.